

Eenzame verontwaardiging; een teloorgang van systemen

'Altijd zwerf ik en een uitweg zie ik niet'.

Plato, *de Grote Hippias*

Verantwoording

In mijn vorige boeken voelde ik een onbedwingbare behoefte kritiek te leveren op de filosofen van de moderniteit en postmoderniteit. Nadat ik twee jaar geleden mijn laatste boek *Tegentonen* (2013) had gepubliceerd, besloot ik een andere weg in te slaan. De ergernis over de huidige minimalistische wijze van denken – de filosofie is vervallen tot een huis-, tuin-, keuken- en emotiefilosofie – groeide met de dag. Voorlopig zag ik nog geen aanwijzing dat het tij zou gaan keren.

Vooraf het alom heersende gevoel van berusting – er is nauwelijks kritiek op de bestaande situatie – vormde voor mij een directe aanleiding om filosofisch gezien de balans op te maken en een eerste aanzet te leveren voor een andere wijze van denken die uit zou moeten monden in een nieuwe kritiek.

In 1987 had ik in mijn proefschrift *Beweging tegen de schijn* de overgang van het moderne naar het postmoderne denken in het Franse taalgebied in kaart gebracht. Daarna wijdde ik menige publicatie aan beide denkrichtingen. Blijkbaar had ik daar op een gegeven moment schoon genoeg van, want midden jaren negentig besloot ik een debatcentrum op te richten met als doelstelling het postmodernisme voorbij te denken.

Na veel thema's aan de orde te hebben gesteld die betrekking hadden op een breed scala van postmodernistische uitingen, bleek voor menige debatdeelnemer de lat, om deze denkinspanning te verrichten, te hoog te liggen. Eigenlijk bleek het nog erger te zijn, na ruim 13 jaar moest ik de harde conclusie trekken dat in Nederland heel weinig mensen nog van het postmodernisme hadden gehoord, laat staan dat men in staat was dat voorbij te denken.

Nadat ik afscheid genomen had van het debatcentrum vond ik de tijd rijp een oude tekst, die ik al aan het eind van de jaren negentig had geschreven, uit te geven onder de titel *De Chaosmaatschappij*. Deze pamflettistische tekst werd twee jaar later gevolgd door de *Chaos Compleet* (2012). In deze twee boeken heb ik gepoogd langs diverse lijnen aan te tonen dat chaos een wezenlijk bestanddeel is geworden van de sociale, wetenschappelijke en politiek-economische wereld. Chaos heeft in het verleden altijd een negatieve connotatie gehad. Door de bank genomen wordt chaos als wanorde of als de grote veroorzaker van onze kerheid en instabiliteit gezien. Het is dan ook niet vreemd dat in het begin van de

vorige eeuw tijdens de stormachtige opkomst van de natuurwetenschappen men zich nogal heeft ingespannen de chaos in modellen te vangen. Maar men kwam van een koude kermis thuis. Want na meer verfijnd experimenteel onderzoek bleek dat chaos in staat was 'te ontsnappen' uit al die wiskundige systemen en modellen en dat een systeem plotsklaps vanwege een toenemende instabiliteit uit zijn evenwicht kon geraken.

In een tijdbestek van nog geen dertig jaar veranderde de wetenschappelijke blik compleet. Nu bleek dat chaos ons kon 'bevrijden' van het regiem van al die gevestigde controlemechanismen die deel uitmaakten van het sinds eeuwen heersende mechanistisch determinisme.

En wetenschappers trokken hun conclusie. Modellen en systemen zijn voorlopig, ze zijn niet bestendig, ze zijn vervangbaar. Daar moeten wij en de wetenschap mee leren leven. Voortaan moeten we accepteren dat zowel in wetenschappelijke modellen, als in de werkelijkheid de chaos werkzaam is. Sterker nog, in de werkelijkheid blijkt chaos een zeer actieve rol te spelen. We hoeven maar om ons heen te kijken om dat vast te stellen. En dan zien we dat er niet alleen een grote instabiliteit en onzekerheid heerst in het huidige economisch financiële systeem, maar dat ook het maatschappelijke en culturele leven doordrenkt is van onbestendigheid en ongewisheid.

Instabiliteit lijkt een vast gegeven te zijn in deze tijd, en als die instabiliteit verder toeneemt. voorlopig zijn er nog geen aanwijzingen die in een andere richting wijzen dan is die vaak, zoals de geschiedenis aantoon, een voorbode van een veel grotere, misschien wel permanente crisis. Of zoals ik het in het slot van de *Chaos Compleet* heb verwoord: We zijn niet alleen in een situatie beland die gekenmerkt wordt door een theoretische bloedarmoede (de kritiek op de actuele situatie is afwezig), maar we zijn ook in een wereld terechtgekomen die ons op een pijnlijke manier de acute tekorten toont van zowel het politieke als het financieel-economische systeem.

Radeloos, reddeloos en redeloos proberen de in paniek geraakte verdedigers van het systeem een oplossing te vinden. Voor de zoveelste keer wordt er in de grabbeldoos van pragmatische oplossingen gegrepen om het failliete kapitalistisch systeem te repareren. Iedere keer weer blijken de bewindvoerders en bewakers van het systeem achter de feiten aan te lopen en worden ze, zoals ze zeggen, 'onverhoeds' overvallen door het onvoorspelbare, het chaotische dat inherent aan het systeem lijkt te zijn.

Welnu, wat ik in mijn vorige boeken aan de orde heb willen stellen is dat de postmoderne filosofie een uiting is van de crisissituatie waarin we nu verkeren. Als 'opvolger' van de moderne filosofie – eerst moest er een vadermoord plaatsvinden – is zij het spoor bijster geraakt en als denkrichting alleen nog maar bin-

nen gericht i.p.v. – wat de taak van de filosofie behoort te zijn – zich op de buitenwereld te storten die te analyseren en daar kritiek op uit te oefenen. Ik ben van mening dat de filosofie die aloude taak weer op haar schouders zou moeten nemen, vandaar dat ik een manmoedig besluit genomen heb dit boek te schrijven.

Ik heb me wel wat op de hals gehaald, want na een grondige denkexcursie ben ik tot de slotsom gekomen dat ik diep in de geschiedenis moet duiken om de omslagpunten bloot te leggen, die er in de grote systemen i.c. beschavingen zijn geweest ten einde de ingewikkelde mechanismen ervan te doorgronden. De kritische analyses van die systemen vindt u terug in de hoofdstukken, een aanzet tot een kenniskritiek in de inleiding. Maar eerst, en dat doe ik in het voorwoord, moet ik mijn verontwaardiging over de bestaande situatie en de verlamme wijze van denken lucht geven, daarna zal ik, zoals ik hierboven heb beloofd, de systemen aan een nader onderzoek onderwerpen.

Utrecht, oktober 2015

Dit is de verantwoording van een bij *Het Fatale Verlangen*, imprint van Kelderuitgeverij, verschenen uitgave van *Eenzame verontwaardiging; een teloorgang van systemen*.

De uitgave is uitverkocht